

sikerülten vázolja. Szemléletes az iskolarendszerről függelékként közölt vázlatos rajz is.

A szerző — a bevezetés szerint — azt tekintette feladatának, hogy a mai Németországban folyó nevelés kérdését méltassa és ismertesse saját nemzetnevelésünk javára. Ami az ismertetést illeti, már utaltunk arra, hogy hézagos. Nem nyújt áttekinthető képet az egész köznevelés szervezetről. Ez utóbbi u. i. jóval több mint az iskolarendszer és az ifjúsági egyesületek munkája. A nemzetiszocializmus mozgalmának legjelentősebb nevelésügyi eredménye éppen annak az ősi platonai elgondolásnak megközelítése, hogy az állam hatalmas nevelő intézmény, s minden megnyilvánulása tudatosan alakítja polgárait. Kár, hogy a szerző nem várta meg *Rudolf Benze: Erziehung im Grossdeutschen Reich* című könyvének megjelenését (amelyet különben e sorok írója folyóiratunk 1940. évi 2. számában, a könyv szerzője pedig a *Nevelés* c. folyóirat pedig f. évi 4. számában ismertetett), mert ha a sok forrásmunkából merített részleteket és személyes tapasztalásainak eredményét az említett német könyvnek beosztása szerint csoportosította volna, ismertetése eredményesebb lehetett volna. — A szerző méltatást is végzett. Könyve több pusztá tényeknek egymasmellé sorolásánál. Lát-szik, hogy általában lelkesedik az ismertetett eszmékért. Kár, hogy bíráló megjegyzésektől eléggé tartózkodik, holott éppen »saját nemzetnevelésünk javára« történő hasznosítás miatt lett volna erre nagy szükség. Nagyon helyes különben a szerzőnek az a megállapítása, hogy tárgyilagos ítélet a mai német nevelés eredményességéről majd csak néhány évtizedes távlatából lesz mondható. Meg kell még mondanunk, hogy a szerző stílusa pongyola. A németnyelvű forrásokhoz való túlságos ragaszkodása nem egy helyen egyenesen magyartalanná teszi.

Az említett kifogások ellenére is meg kell állapítanunk azonban, hogy *Soós Tihamér* füzete hiánypótló szerepet tölt be irodalmunkban. Kétségtelenül övé az érdem, hogy elsőnek vállalkozott a nemzetiszocialista nevelésnek magyar nyelven való önálló ismertetésére. Munkája bevezető és általános tájékoztatónak jól használható.

Jankovits Miklós.

Schwarcz Etel: Nőnevelés és oktatás a XIX. században Magyarországon. Megjelent a Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Pedagógiai Szemináriumának és Pszichológiai Intézetének sorozatában. 1938., 8-r., 71 lap.

Ha végiglapozzuk neveléstörténeti tankönyveinket, szomorúan tapasztaljuk, hogy mily kevés bennük a hazai neveléstörténeti rész, s ami kevés van, az is elvész, összefüggő tárgyalás híján. Ennek oka az, hogy e téren még sok kutatómunkára van szükség, kevés a feldolgozott anyag. Bölcsészeti-doktori értekezésekkel, ha pontos és lelkiismeretes kutatásokon alapulnak, pár év alatt sokat lehetne segíteni e bajon. E hiányt pótló munkák közül való Schwarcz Etelnek nagy szorgalommal készült értekezése is. Ha egyebet nem tett volna, mint kinyomozza és jegyzékbe foglalja a '81 forrásmunkát, melyet felsorol, már ezért is elismerést érdemelne, mert nagy szolgálatot

tett azoknak, akik a hazai nőneveléssel foglalkozni óhajtanak. Az önálló munkákon kívül kiaknázta sok folyóiratnak, főként a Nemzeti Nőnevelésnek füzeteit. Mennyi érték rejtezik e tanügyi folyóirat hasábjain és mily szükséges volna feltámasztása, mert jelenleg nincs a nőnevelést tárgyaló önálló folyóiratunk.

A szerző értekezése 12 fejezetből áll, és a felhasznált forrásmunkák jegyzékéből. Kiindul a XVIII. század utolsó évtizedeinek nőmozgalmából. Megismertet a magyar nők helyzetével a XIX. század első felében. Heves viták kezdődnek. A nők részéről tüzesen száll síkra Karaçsné Takáts Éva. A konzervatívek között van: Sebestyén Gábor, Kazinczy Ferenc, Szilassy János, Kovács Pál. A nők pártján áll: Jakabfalvy András, Nyiri István.

A XIX. század negyvenes éveiben felismerik a nőnek nagy szerepét a nemzeti érzés ápolásában, s a leánynevelés lényegét a magyarosításban látják. Élesen elítélik az idegen nevelőnők alkalmazását, mert nemcsak a nyelvre tanítják meg növendékeiket, hanem kiölik belőlük a nemzeti érzést is. A leányok megtanulnak németül, franciául, táncolni és zongorázni, de nem nevelik őket, hanem behintik az álműveltség aranyporával.

A nemzeti szellemben való nőnevelés úttörői: Fáy András, Karaçs Teréz, Teleki Blanka, Leövey Klára, Széchenyi István. Kár, hogy a szerző nem említi Brunsvik Terézt, hiszen ő volt az elgondolója annak a nemzeti nőnevelő intézetnek, melynek megvalósítását, öregségére való tekintettel, unokahugára, Teleki Blankára bízta. Az óvónőképzés kezdete is hozzá fűződik.

A XIX. sz. első felének nőnevelő intézetei vagy apácák által vezetettek, vagy magánintézetek.

Lassankint törvényhozásunkat is kezdi foglalkoztatni a leánynevelés. Az 1806-ban kiadott Ratio az I. Ratió hiányait hivatott pótolni, rendi leánynevelést kíván. Az Opino ugyanazt öleli fel mint a II. Ratió, de kiemeli a magyar nyelv kötelező tanítását. E kívánság csak óhaj maradt.

Az 1848-i I. Egyetemes Tanügyi Kongresszus nőnevelési albizottsága, melynek egyetlen nőtagja sincs, nők nélkül határoz a nőnevelésről:

A 60-as évek nagy apostola Veres Pálné Beniczky Hermin. Felhívására megalakult 1868-ban a »Nőképző Egylet«. Kérvényét egy női felsőbb leányiskola felállítására ügyében Deák Ferenc nyújtotta be a képviselőházhoz. Az állam késett a felállítással, azért a Nőképző Egylet állította fel az iskolát.

Nagy fejlődést jelent az 1868-i XXXVIII. t.-c., amely megteremti a népiskolát, a polgári leányiskolát és a tanítóképzést. 1872-ben Trefort Ágoston nevéhez fűződik a polgáriiskolai tanítóképző, majd a polgáriiskolai kézimunkatanítóképző és 1879-ben a budai tanítóképzőhöz csatolt nevelőnőképző-tanfolyam felállítására.

1875-ben kezdi meg működését a bpesti állami felsőbb leányiskola.

A 80-as évektől kezdve egyre gyakrabban vetik fel a női középiskola szükséges voltát. 1895-ben Wlassics Gyula megnyitja a nők előtt az egyetem kapuit, most már sürgőssé válik a leánygimnázium felállítására. Az 1896-i II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus nőnevelési szak-

osztálya behatóan foglalkozik vele és elfogadja Szuppán Vilmos javaslatát a felsőbb leányiskolák reformjára vonatkozólag.

Az első nyilvános leánygimnázium az »Országos Nőképző Egyesület« gimnáziuma, igazgatója Beöthy Zsolt.

Végül a szerző a nőnevelésre vonatkozó két szélsőséges álláspont között keresi a józan középutat, amely a gyakorlatilag szempontját összeegyezteti a női hivatás szempontjával.

A munka pedagógusnak, főként leánynevelőnek végig élvezetes olvasmány, kár, hogy mint doktori értekezés nehezen hozzáférhető.

Jelitiné-Lajos Mária.

Verbényi László: A soproni rajziskola története 1788—1909. (A József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetéből. 2.) Budapest, 1940. 8-r., 76 lap.

A rajzitanítás történetével foglalkozó szegényes szakirodalmunkat Verbényi László: »A soproni rajziskola története« című tanulmánya értékes forrásmunkával gazdagította. A szerző Imre Sándor célkitűzését szolgálva, aprólékos gond-
dal kutatta fel az ország egyik legrégebbi szakiskolájának történetét.

Részletesen foglalkozik Verbényi az elemi iskola megindulásának előzményeivel, ismerteti az erre vonatkozó rendeleteket és azokat a nehézségeket, amelyek az elemi iskola és annak negyedik, rajzi osztályának felszerelésénél és megindulásánál felmerültek. Két szakaszt különböztet meg a rajziskola 130 éves életében. Az iskola életének első szakaszában (1778—1873.) a rajziskola az elemi iskola keretébe tartozott; feladata: akárcsak az ország többi rajziskolájának, a tanoncok rajzkészségének fejlesztése volt. Az iskolát azonban a tanoncokon kívül bárki más is látogathatta. A második, az iskola életének rövidebb szakában (1873—1909.) a községi iskolaszék hatáskörébe került a rajziskola, tanoncképző szerepe megszűnt. Ez utóbbi mozzanat döntő befolyással volt az iskolára. Az iparosok idegenkedését, közönyét, a felszerelés hiányosságát lassan leküzdő, szépen fejlődő iskola a tanoncok elvesztésével nem volt életképes többé, és 1909-ben végleg bezárta kapuit.

Az iskola ez alatt a csaknem másfél százados munkássága alatt, miként az a szerző tanulmányából kitűnik, nemcsak a szaknevelés ügyét szolgálta, hanem az ipari ízlés fejlesztésének is nagy szolgálatot tett. Tanárai közül pedig egyesek maradandó értékű művészi alkotásokkal díszítették a várost.

A szerző kutatásait a tárgyilagosság, az egyes mozzanatok pontos és lelkiismeretes feltárása, a szorgalmas adatgyűjtés jellemzi. Kutatásai nemcsak magára a rajziskola fejlődésére vonatkoznak, hanem arra is kiterjednek, hogy a rajziskola megalakulását, fejlődésének egyes szakaszait a kor szellemével, nevelői felfogásával vonatkozásba hozza.

Ujvári Béla.

Kiss József: A csodagyermék. Nyiregyháza, 1941., 8-r., 25 lap.

A csodagyermék nem új, de érdekes pedagógiai téma, szinte kuriózum, mellyel bár ritkán, de néha mégis találkozik a tanító az életben. Jó tudni róla, miképen viselkedjék az ilyen ritka jelenséggel szemben, és se túl ne